

قصه‌گویی و کتاب‌خوانی برای کودکان با نیازهای ویژه

گیتا موللی^۱، سیما رزمی^۲، ملیحه خواجهی^۳

^۱ دانشیار گروه روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.
^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.
^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران.

نام نویسنده مسئول:

گیتا موللی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۴/۰۷

چکیده

زمینه و هدف: کتاب‌خوانی و قصه‌گویی می‌تواند به عنوان روش‌های مهم برای بهبود ارتباطات موثر، همچنین برای بازسازی رابطه بین خانواده‌ها با فرزندان باشد. این امر به طور فعال می‌تواند والدین را در برقراری ارتباط با فرزندان خود به زبان مشترک، همچنین به والدین برای انتقال از یک زبان عقلانی به یک زبان دارای احساس عاطفی و خیالی یاری می‌رساند. تعامل کودک با والدین حین کتاب‌خوانی باعث فراهم آوردن زمینه سواد ادبی غنی برای محیط مدرسه و خانه می‌شود و با موفقیت در خواندن همراه است. قصه‌گویی در سال‌های اولیه برای به دست آوردن مهارت‌های واژگانی، ارتباطی و حافظه بسیار مفید است. قصه‌ها با فراهم آوردن فرصت‌ها و ایجاد بستری برای فروریزی احساسات، تخلیه هیجانی، همانند سازی و بالا بردن درک کودک می‌توانند منبع مهمی در تغییر و بهبود مشکلات و اختلالات کودکان محسوب شوند. به همین دلیل ما در این مقاله به دنبال پاسخ به این سوال هستیم که قصه‌گویی و کتاب‌خوانی در کودکان با نیازهای ویژه با چه روش‌هایی صورت می‌گیرد و چگونه موجب ارتقاء عملکرد آنها می‌شود.

روش بررسی: در این مطالعه، با بررسی پایگاه‌های اطلاعاتی گوگل اسکولار، اسکاپوس، ساینس دایرکت و پاپ‌مد و در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی همچون جهاددانشگاهی، ایران مدکس از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۱ بررسی گردید و بیش از ۶۰ مقاله بدست آمد. به دنبال بررسی‌های انجام شده و به دلیل عدم دستیابی به متن کامل مقالات به ویژه موارد مربوط به برخی پایگاه‌های اطلاعاتی نظیر اسکاپوس، مجبور به حذف تعدادی از این مطالعات شدیم. همچنین پس از مطالعه چکیده مقالات، تعدادی دیگر از مطالعات نیز به دلیل عدم همخوانی به ملاک‌های ورود به مطالعه از روند کار خارج شدند. ملاک‌های ورود عبارتند از مطالعاتی که به بررسی گروه‌های مختلف کودکان با نیاز ویژه که به شکل‌های مختلف در برنامه‌های مداخله‌ای کتاب‌خوانی و قصه‌گویی می‌پرداختند. حجم نمونه بررسی شده در هر مطالعه حداقل ۱۰ کودک بوده است و مقالات انتخاب شده نیز به زبان فارسی و انگلیسی و عمدتاً از نوع تجربی یا مورد شاهدهی بوده است.

نتیجه‌گیری: استفاده از برنامه‌های کتاب‌خوانی و به خصوص انواع مختلف قصه‌گویی تاثیر بسیار زیادی بر قشر مختلف کودکان استثنایی دارد و هرچقدر این برنامه در سنین کودکی شروع شود به پیشرفت کودکان استثنایی در حیطه‌های مختلف اجتماعی، آموزشی، تحصیلی، افزایش اعتماد به نفس کمک خواهد کرد.

واژگان کلیدی: سواد ادبی، قصه‌گویی، کتاب‌خوانی، کودکان با نیازهای ویژه.

مقدمه

تعامل کودک با والدین باعث فراهم آوردن سواد ادبی غنی برای محیط مدرسه و خانه می شود و البته کتابخوانی گفتگویی یکی از فعالیت‌های مهم برای حمایت زبان کودکان پیش از دبستان است. (۱) مطالعات نشان می‌دهند، کتابخوانی والد-کودک با مواردی از قبیل، رشد زبان، بهبود سواد ادبی، موفقیت در خواندن کتاب همراه است. (۲)

قصه‌گویی در سال‌های اولیه برای به دست آوردن مهارت‌های واژگانی، ارتباطی و حافظه بسیار مفید است. قصه‌ها با فراهم آوردن فرصت‌ها و ایجاد بستری برای فروریزی احساسات، تخلیه هیجانی، همانند سازی و بالا بردن درک کودک می‌توانند منبع مهمی در تغییر و بهبود مشکلات و اختلالات کودکان محسوب شوند. (۳) کودکان به طور به معمول، در قصه‌ها با شخصیت داستان، هم‌ذات‌پنداری می‌کنند و با ساختن فرضیه و راه‌حل‌های مختلف برای حل چالش‌های موجود در داستان، مهارت‌های حل مسئله خود را رشد می‌دهند. (۴) از آنجایی که کودکان در مورد مشکلات خود بینش و آگاهی چندانی ندارند و همچنین توانایی ابراز وجود و خودآگاهی کاملی نسبت به خود ندارند و قادر به بیان مشکل اصلی خود نیستند به همین علت درمان‌ها و آموزش مستقیم در مورد آنها کاربرد چندانی ندارد و برخی روان‌درمانگران برای رفع این مشکل از قصه‌گویی و کتابخوانی برای درمان اختلالات استفاده می‌کنند. (۴) قصه و قصه‌گویی از مهم‌ترین ابزارهایی است که می‌تواند تخیلات کودک را پرورش دهد و او را با دنیای پیرامون محیط زندگی‌اش آشنا کند. قصه و قصه‌گویی می‌تواند به عنوان پلی بین کودک و دنیای اطراف‌اش عمل نماید. رویدادهایی که در یک قصه اتفاق می‌افتد، نظم ویژه‌ای دارند. این توالی می‌تواند امید به آینده و معنا را در زندگی انسان به تصویر بکشد، در واقع قصه‌ها مجموعه منسجمی از خواسته‌ها، آرزوها و هدف‌های یک قوم هستند و از قصه‌گویی به عنوان روشی برای رشد مهارت‌های کلامی کودکان استفاده می‌شود. (۵)

قصه‌گویی و انواع آن:

به‌طور کلی دو شیوه در قصه‌گویی مرسوم است، قصه‌گویی تک‌گویی و قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو. تک‌گویی یعنی خواندن از روی متن بدون هیچ مکتبی برای پرسیدن سؤال یا تعامل کلامی میان والد و کودک، درحالی‌که قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو برعکس تک‌گویی است، و شامل مکتب برای پرسیدن سؤال و ارتباط کلامی تسهیل‌گر (والد) و کودک و همچنین تغییر نقش تسهیل‌گر (والد) و کودک می‌شود. (۶). مفهوم قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو اولین بار توسط وایت‌هرست مطرح شد، اصل اساسی در قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو بهبود مهارت‌های زبانی کودک و تبدیل کودک به یک قصه‌گو به‌جای یک شنونده منفعل است. (۷)، پژوهشگران طی یک مداخله قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو خانواده محور در نتایج خود، تأثیرات بیشتر قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو بر بهبود مهارت‌های زبانی کودکان نسبت به شیوه معمول قصه‌گویی گزارش دادند. (۷)

کتابخوانی مشترک**خواندن مشترک و مزایای آن:**

خواندن مشترک، باهم کتاب خواندن والد یا مربی با کودک است، به صورتی که به‌جای آن که فرد به‌صورت متکلم وحده کتاب را بخواند، کتاب خواندن با هم و در کنار هم و دونفره یا چندنفره خواهد شد. خواندن مشترک در واقع استفاده مشترک از کتاب‌ها به‌ویژه، کتاب‌های تصویری برای گفتگو در مورد تصاویر، خواندن و بحث درباره ایده‌های داستان است. (۱) همچنین این تعامل و استفاده در زمینه‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته است و تأثیرات مهم فراوانی را در رشد سواد کودکان نشان داده است. خواندن مشترک همچنین می‌تواند وسیله‌ای برای صحبت در مورد چیزهای دیگری غیر از آنچه در کتاب نوشته شده است باشد، مانند مواردی که کودک قبلاً تجربه کرده است، علاوه بر این خواندن مشترک به کودکان کمک می‌کند تا در مورد آنچه ممکن است اتفاق بیفتد پیش‌بینی کند و نیز به والدین اجازه می‌دهد مفاهیم خواندن مانند شناسایی کلمات، واژه‌ها و جهت مطالعه را به کودک خود معرفی کنند. (۱). پژوهش‌های بسیاری حاکی از موثر بودن این نوع کتابخوانی برای کودکان است.

کتاب‌خوانی گفتگویی والدین برای کودکان

کتاب‌خوانی گفتگویی نوع ویژه‌ای از کتاب‌خوانی مشترک است که در آن از تکنیک‌های خاصی استفاده می‌شود. خواندن کتاب داستان به شیوه‌های گوناگون اجرا شده است، یکی از این شیوه‌ها کتاب‌خوانی گفتگویی توسط والدین برای کودکان‌شان است. یک نوع خاص از کتاب‌خوانی گفتگویی، قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو است که در این روش مجموعه‌ای از رفتارهای خاص بزرگسالان باهدف برقراری تعامل با کودک جهت حمایت از رشد مهارت‌های زبانی کودک از طریق کتاب‌خوانی گفتگویی صورت می‌گیرد. (۷) به نظر می‌رسد استفاده از سطوح بالای تکنیک‌های تسهیل زبان (که شامل گسترش دادن، سؤالات پایان باز و ... است) موجب می‌شود کودکانی که در سطوح ابتدایی یادگیری واژگان و عبارت هستند کلمات بیشتری را یاد بگیرند و بیان کنند و درنهایت موجب رشد مهارت‌های زبانی آن‌ها خواهد شد. (۸) فراوانی کتاب‌خوانی گفتگویی والد-کودک در دوره نوزادی و نوپایی برای کودکان، مهارت‌های زبانی اولیه و سواد ادبی کودکان در پیش از دبستان را پیش‌بینی می‌کند. (۹) یافته‌های مشابه در مطالعه‌ای دیگر که بر روی ۸۷ کودک دارای شنوایی نرمال ۴ تا ۸ ماهه در طول ۴ ماه نیز آشکار شد. یافته‌ها نشان داد کتاب‌خوانی گفتگویی والدین برای کودکان در ۸ ماهگی با مهارت‌های زبان بیانی کودکان در ۱۲ و ۱۶ ماهگی ارتباط مثبت دارد. (۱۰)

قصه‌گویی و کتاب‌خوانی در گروه‌های مختلف کودکان استثنائی

قصه‌گویی برای کودکان با مشکلات یادگیری

خواندن یک مهارت حیاتی است که در سال‌های اول تحصیلات رسمی به دست می‌آید و یک مهارت اساسی در مدرسه ابتدایی است. برای اکثر کودکان انتقال از یک سیستم زبان شفاهی به یک سیستم زبان مکتوب نسبتاً آسان است با این حال، در صورت عدم تفسیر مناسب برخی از کودکان این انتقال با برخی از مشکلات همراه خواهد بود. (۱۱) نارساخوانی نوعی اختلال یادگیری زبان است که منجر به نقایصی در زبان نوشتاری (خواندن و هجی کردن) می‌شود. در حقیقت وضعیتی است که در آن خواندن و هجی کردن درست کلمات برای فرد مشکل است، این اختلال پایه‌ای ذاتی، با اشکال در رمزگشایی تک‌کلمه مشخص می‌گردد و به طور معمول نشان دهنده توانایی ناکافی در پردازش واجی است. (۱۲) توانایی رمزگردانی تک کلمات، پائین‌تر از سطح مورد انتظار توانایی‌های شناختی و سنی است، ولی نتیجه ناتوانی رشدی عمومی یا اختلال حسی نیست. (۱۳) مهارت داستان‌گویی با موفقیت خواندن، نوشتن و تحصیلی مرتبط است. (۱۴) در داستان‌گویی دانش‌آموزان برای تولید، ساخت کلمات، به کارگیری کلمات و گفتن آن‌ها تلاش خواهد کرد. داستان‌گویی باعث افزایش علاقه فراگیران به شنیدن و خواندن می‌شود. داستان‌ها نقش مهمی در بهبود مهارت شنیدن و خواندن آن‌ها دارند؛ بنابراین داستان‌گویی به عنوان یک ابزار قدرت‌مند برای ایجاد انگیزه محسوب می‌شود. (۱۵) مقالات متعددی نشان می‌دهد که چگونه می‌توان از داستان‌ها (داستان‌های برگزیده شده متناسب) در تعاملات خانواده‌ها در حل معضلات خود با کودک استفاده کرد. هنگامی که یک مشکل یادگیری در یک کودک ایجاد می‌شود، مشاهده شده است که هم‌زمان زبان تخیلی او تقویت می‌شود، این می‌تواند یک مکانیزم جبرانی برای تاخیر کودک در زبان منطقی به حساب آید. در این حالت لازم است که بزرگسالان به کودک نزدیک شوند و خیال کودک را با هم به اشتراک بگذارند، در واقع با یکدیگر به گفتگو بپردازند. داستان‌گویی والدین برای فرزندان‌شان باید طی فرآیند تربیت و به شکلی کاملاً طبیعی و با هدف به اشتراک گذاری خیال کودک با والد انجام گیرد که این شرایط، بتواند کودک را از ترس‌های اساسی (ترس جدایی) که در لحظه‌های مختلف رشد کودک ایجاد می‌شود، دور کند. از نظر ساختاری در فضای خیالی بزرگسالان از طریق برقراری ارتباط با کودکان می‌توانند مکان خود و شخصیت خود را به عنوان شخصیت معتبر دیگری مانند معلم تغییر دهند و رابطه عاطفی نزدیک تری را به عنوان یک هم‌بازی و یک سازنده فعال ایجاد کنند. رویکرد درمانی خانواده‌های دارای کودک با مشکلات یادگیری بر توانایی والدین در تفسیر الگوی ارتباطی منطقی خود بر الگوی عاطفی-خیالی که آن‌ها را قادر می‌سازد با فرزندانشان به زبان خود کودکان، صحبت کنند. (۱۶) تحقیقات متعددی اثر قصه‌گویی و کتاب‌خوانی را بر روی کودکان نارساخوان بررسی کرده‌اند که نتایج پژوهش‌ها حاکی از اثر بخشی قابل توجه شیوه‌های داستان‌گویی در بهبود حافظه شنیداری این کودکان است. (۱۷) داستان‌گویی می‌تواند به عنوان یک ابزار موثر برای بهبود عملکرد تحصیلی کودکان و ارتقای مهارت درک مطلب و خواندن کودکان نارساخوان مورد استفاده قرار گیرد. (۱۸)

قصه‌گویی برای کودکان با نشانگان اختلال نقص توجه، بیش‌فعالی (ADHD)

یکی از شایع‌ترین اختلالات عصبی رفتاری در دوران کودکی که توجه روان‌شناسان و روان‌پزشکان را به خود جلب کرده است اختلال نقص توجه، بیش‌فعالی (ADHD) است. این اختلال به سه نوع فرعی شامل: نارسایی توجه، فزون‌کنشی/تکانشگری و ترکیبی تقسیم می‌شود. (۱۹) برای تشخیص این اختلال، نشانه‌ها باید حداقل شش ماه در دو زمینه متفاوت مانند مدرسه و منزل وجود داشته باشد. ویژگی اصلی اختلال ADHD شامل: ناتوانی در نارسایی توجه، ناتوانی در یادگیری، پرخاشگری، مشکلات تحصیلی، بی‌قراری و برانگیختگی است. (۲۰) روش‌های درمانی متعددی در رابطه با این اختلال موجود است که از جمله آن می‌توان به قصه‌گویی اشاره کرد. قصه‌گویی بر بهبود کیفیت رابطه مادر فرزندی و خلاقیت در کودکان مبتلا به ADHD کمک می‌کند. (۲۱، ۲۲) در تحقیقی توسط بیات و همکاران در (۱۳۹۷) در مورد اثربخشی بازی درمانی و قصه‌گویی بر بهبود نشانگان اختلال نقص توجه، بیش‌فعالی دانش‌آموزان صورت گرفت، نتایج نشان داد قصه‌گویی بر بهبود نشانگان اختلال ADHD تاثیر مثبت داشته است، لذا به کارگیری این روش‌ها برای دانش‌آموزان می‌تواند نتایج مثبتی در پی داشته باشد. پژوهشی در سال (۲۰۱۷) که توسط قادری، یاراحمدی و قوامی صورت گرفت نشان داد که قصه‌گویی تاثیر قابل توجهی بر بهبود حافظه شنیداری کودکان نارساخوان دارد.

جدول شماره (۱): قصه‌گویی و کتابخوانی در کودکان دارای نقص توجه و مشکلات یادگیری

تأثیر قصه‌گویی در بهبود حافظه شنیداری دانش‌آموزان دارای ناتوانی در خواندن در شهر مریوان، ایران	۲۰۱۷	Fatemeh Ghaderi, *Yahya Yarahmadi, Badriyeh Ghavami	۳۰ دانش‌آموز در دو گروه (۱۵ نفر آزمایش و ۱۵ نفر شاهد)	حافظه شنیداری و کسلسر	قصه‌گویی تاثیر قابل توجهی بر بهبود حافظه شنیداری کودکان نارساخوان دارد.
بهبود مهارت گفتاری دانش‌آموزان با نیازهای خاص با ذکر کلمات شنیده شده با استفاده از داستان سرایی چندحسی	۲۰۲۰	Nurul Ain binti Badrul Hisam	-	مصاحبه، مشاهده، چک لیست‌ها و گزارشات میدانی و فیلم	مهارت گفتاری دانش‌آموزان با استفاده از روش قصه‌گویی چندحسی بهبود می‌یابد زیرا فرزندان آنها می‌توانند کلمات را در شرایط داده شده بیان کنند. دانش‌آموزان توانستند نام میوه را به درستی و رنگ میوه را نیز بگویند.
روایت داستان با خانواده‌های کودکان: رویکرد درمانی برای مشکلات یادگیری	۱۹۹۱	Julio E. Correa Olga B. Gonz/dez Martha S. Weber	خانواده‌های طبقه متوسط شهری با کودکان دبستانی که در	مصاحبه‌ها در یک اتاق آینه یک طرفه انجام شد و برای مطالعه بعدی توسط کل تیم میان رشته‌ای فیلم ضبط شد.	گفتن داستان می‌تواند به عنوان یک روش اصلی برای بازسازی خانواده‌های دارای فرزند

مورد استفاده قرار گیرد، زیرا این امر والدین را به طور فعال در برقراری ارتباط با فرزندان خود از طریق زبان خود کودکان درگیر می کند.	مدل خانواده روان تنی مینوچین (مینوچین، روزمن و بیکر، ۱۹۷۸) برای تجزیه و تحلیل محتوای خانواده استفاده شد. یک مطالعه روانشناختی درباره کودک انجام شد.	یادگیری عادت، یادگیری مدرسه و علائم روان تنی مشکل داشتند، برای مطالعه انتخاب شدند.			
قصه گفتن برای کودکان هنگام خواب بر رشد زبان کودکان تاثیر مثبت دارد.	-	-	Joy F. Moss, MA	۱۹۷۶	گفتن داستان موقع خواب و رشد زبان
والدین و معلمان گزارش دادند که فعالیت های داستان سرایی انجام شده است. جذاب، لذت بخش و تولید شده در مهارت های زبانی کودکان.	کلاس آموزش ویژه توسط یک معلم آموزش ویژه و یک آسیب شناس گفتار زبان (SLP) آموزش داده شد. اقدامات زبان روایی: پیش دبستانی (NLM: T. D. Spencer؛ P Petersen &، 2011) برای سنجش نتایج مورد علاقه، که عبارتند از بازگو کردن روایت، درک داستان و داستان های شخصی، مورد استفاده قرار گرفت.	پنج کودک در سن پیش دبستانی (میانگین سنی ۴ سال ۹ ماه)	Trina D. Spencer Mandana Kajian Douglas B. Petersen Nicholas Bilyk	۲۰۱۳	تأثیرات یک مداخله روایی فردی در مهارت های داستان نویسی و درک مطلب کودکان
قصه درمانی مبتنی بر کنش های اجرایی منجر به بهبود معنادار کنش اجرایی بازداری و برنامه ریزی/سازماندهی این کودکان شد.	آزمون مازهای وکسلر، برج لندن و استروپ	۲۰ پسر مبتلا به ADHD نوع ترکیبی	زهرا مرادیان، علی مشهدی، حمیدرضا آقامحمدیان شعریاف و سید محسن اصغری نکاح	۲۰۱۴	اثربخشی قصه درمانی مبتنی بر کنش های اجرایی بر بهبود بازداری و برنامه ریزی/سازماندهی دانش آموزان مبتلا به اختلال نارسایی توجه/فزون کنشی

آموزش کنش های اجرایی بازداری و برنامه ریزی / سازماندهی در قالب رویکرد قصه درمانی در بهبود کنش وری اجرایی کودکان مبتلا به بیش فعالی موثر است.					
مادیهین می تواند علاقه و توجه کودکان را به خود جلب کند، بنابراین این هنر برای توسعه جنبه های رشد کودک مانند شناختی، هنری، حرکتی و عاطفی اجتماعی نیاز به همکاری با سایر روش های یادگیری دارد.	داستان پردازی با madihin ، با هدف و تقویت مهارت گوش دادن و همچنین معرفی یک هنر سنتی انجام می شود.	19 کودک برای سنین ۵-۶	Eva Dimiyati و Eriani	۲۰۱۹	قصه گویی با استفاده از مادیهین: روش های یادگیری مهارت های گوش دادن به اوایل کودکی
نتایج نشان داد داستان گویی بر خلاقیت کلامی و آگاهی واج شناختی دانش آموزان نارسا خوان تاثیر می گذارد.	آگاهی واج شناختی دستجردی و سلیمانی و آزمون خلاقیت کلامی تورنس	۲۸ دانش آموز پسر نارساخوان پایه سوم ابتدایی	ساناز شهبازی، هادی کرامتی، هادی هاشمی و منیژه کاوه	۲۰۲۰	اثر بخشی داستان گویی بر خلاقیت کلامی و آگاهی واج شناختی دانش آموزان نارسا خوان

قصه گویی در کودکان کم توان ذهنی

قصه گویی یک روش انعطاف پذیر است. شیوه ای که می تواند برای گروه های مختلف افراد با خصوصیات متفاوت به کار گرفته شود. (۲۳) داستان ها و قصه ها قادر هستند ارزشی و اخلاقی باشند و مفاهیمی از قبیل همدردی، شجاعت و بخشنده گی را منتقل کنند و از طریق تقویت و تنبیه، جانشینی و تمایز بین رفتار خوب و بد را نشان دهند و همچنین قصه ها می توانند به صورت غیر مستقیم باعث رشد سواد آموزی عاطفی و درک اجتماعی بهتر گردند و معمولاً مطالب اموخته شده از طریق قصه گویی کمتر دچار فراموشی می شوند. (۲۴) پژوهشی در سال (۱۳۹۶) توسط وحید صورت گرفت، نتایج این پژوهش بر روی ۲۴ کودک کم توان ذهنی

آموزش‌پذیر (۱۲ نفرگروه آزمایش و ۱۲ نفر گروه کنترل) نشان داد که قصه‌درمانی بر بهبود مهارت‌های اجتماعی تاثیر زیادی داشته است.

کتاب‌خوانی گفتگویی و قصه‌گویی برای کودکان کم‌شنوا

کتاب‌خوانی برای کودک کم‌شنوا بخشی حیاتی، کلیدی و ضروری از آموزش‌های دوره نوزادی و کودکی است. گنجینه لغات کودک برای یادگیری زبان و گفتار و به‌کارگیری آن در زندگی روزمره بسیار مهم است. هر چه گنجینه لغات بیشتر باشد کتاب‌خوانی کودک بهتر می‌شود. کودکانی که با کتاب بزرگ می‌شوند و کتاب‌های زیادی می‌خوانند در آینده کتاب‌خوان‌های بهتری می‌شوند. بنابراین توجه به تعاملات والدین و کودکان کم‌شنوای‌شان بسیار مهم است، چراکه پژوهش‌های متعددی نشان دادند، محیط مثبت، مشارکت والدین و مهارت‌های ارتباطی مادر نقش مهمی در رشد زبان کودکان شنوا و کم‌شنوا دارد؛ اما نکته حائز اهمیت این است که این موارد که به‌واسطه والدین مهارت‌های زبانی کودک را تقویت می‌کند می‌تواند در طول فعالیت کتاب‌خوانی گفتگویی بر گفتگو اجرا شوند. (۲۵)

تحقیقات اخیر در حوزه کتاب‌خوانی گفتگویی برای کودکان کم‌شنوا با مشاهده‌ی گزارش والدین و تجزیه‌وتحلیل ویدیوهای ضبط‌شده از کتاب‌خوانی گفتگویی والد-کودک صورت گرفته است، نتایج مثبت کتاب‌خوانی گفتگویی بر مهارت‌های سواد ادبی و زبانی کودکان کم‌شنوا را گزارش کردند. (۲۶،۲۷) تحقیقات در مورد مطالعه مشترک نتایج مثبتی را در زمینه رشد سواد کودکان و به‌طور خاص برای کودکان ناشنوا نشان داده است. خانواده‌هایی که فرزند ناشنوا دارند به‌ویژه آن‌هایی که والدین ناشنوا دارند، اغلب از ویژگی‌های بصری فرزندان‌شان استفاده می‌کنند تا نشانه‌های شنیداری، اعتقاد بر این است که کتاب‌خوانی برای کودکان ناشنوا، پایه‌ای برای مهارت‌های سواد آموزی آن‌ها است.

تحقیقات نشان می‌دهد که خواندن مشترک و یا تعامل والدین و کودک با کتاب، روشی موثر برای ارتقا زبان، سواد، واژگان، دانش دستوری و آگاهی از زبان است. (۱) یکی از روش‌های جدید برای بهبود مهارت‌های زبانی کودکان کم‌شنوا، قصه‌گویی مبتنی بر گفتگو والد-کودک است، که شامل گفتن قصه با صدای بلند همراه با پرسش و پاسخ و تعامل والد با کودک و درگیر شدن فعالانه‌ی کودک در روند قصه‌گویی است. (۲۸) یکی از روش‌های کتاب‌خوانی برای کودکان ناشنوا کل‌خوانی است. یعنی کودک کلمه را ببیند و کل آن را بخواند. هر چه کودک در معرض اطلاعات بیشتری باشد، مفاهیم بیشتری می‌آموزد و از قصه‌ها برداشت‌های وسیع‌تری دارد. کودک نوپا و خردسال پیش از آن‌که نقاشی یاد بگیرد. باید مفاهیم در ذهن او تقویت شوند، در حیاط، خانه، طبیعت با چیزهای مختلفی آشنا شود تا بعد که بزرگ‌تر شد بتواند از مفاهیمی که در ذهنش وجود دارد استفاده کند. مثلاً با قورباغه یا صدای جیرجیرک قبلاً آشنا شده است، بعد که کلمه آن را می‌بینند آن‌ها را به هم ارتباط می‌دهد. این موضوع برای بزرگ‌ترها هم صادق است. اگر متنی مرتبط با رشته تحصیلی خود بخوانیم راحت‌تر می‌فهمیم تا متنی که مورد چیزی بسیار آشنا نوشته شده باشد. کودکان ناشنوا لازم است از ابتدای کودکی یا کتاب آشنا شوند، برای این کودکان عناصر محیطی هم اهمیت بسیار دارند.

جدول شماره (۲): قصه‌گویی و کودکان ناشنوا

عنوان مقاله	سال	نویسنده	نمونه مورد مداخله	روش مداخله	نتیجه
طراحی و استفاده از کتاب داستان نویسی چندرسانه‌ای برای دانش‌آموزان کم‌شنوا	۲۰۱۴	Piyaporn Techarueangrong, Wacheerapan Kaewprapan, Surachai Suksakulchai	-	مرور سیستماتیک	-
تحول دیجیتال برای حمایت از آموزش	۲۰۱۵	Leandro Flórez-Aristizábalac,*, Sandra Canob,	کودکان موسسه ITES طی دو	استفاده از کارت‌ها و اشکال	نتایج نشان داد قصه‌گویی تا قصه‌گویی

<p>دیجیتالی به آموزش سواد در کودکان ناشنوا تاثیر مثبت می گذارد.</p>	<p>و بعد بوسیله اشکال دیجیتالی</p>	<p>جلسه شرکت کردند. جلسه اول شامل کودکانی از کلاس پنجم و سنین آنها از ۱۰ تا ۱۳ سال بود. جلسه دوم شامل کودکان کلاس سوم (۹-۱۱ ساله) بود.</p>	<p>César A. Collazosc, Fernando Benavidesb, Fernando Moreirad,e, Habib M. Fardounf</p>		<p>سواد به کودکان ناشنوا: از قصه گوئی تا قصه گوئی تعاملی دیجیتال</p>
<p>نگرش مادر نسبت به مطالعه مشترک که توسط اظهارنظرهای آنها مشهود است با رفتارها و واژگان کودک ارتباط مثبت داشت.</p>	<p>استفاده از کتاب های الکترونیکی مقیاس رتبه بندی رفتار کودک (CBRS)</p>	<p>چهار کودک (سه پسر و یک دختر) با کم شنوایی و والدین آنها با نوع معمولی شنوایی شرکت کنندگان در این مطالعه بودند. سن کودکان از ۵-۲ سال بود.</p>	<p>Gabriela Itzel Rodriguez</p>	<p>۲۰۱۶</p>	<p>تأثیر راوی علامت گذاری روان بر رفتار کودکان در هنگام مطالعه مشترک پیشرفته با فناوری با کودکان مبتلا به کم شنوایی و والدین آنها</p>
<p>یافته های این بررسی سیستماتیک با گنجاندن مطالعاتی که در آن قصه گوئی تعاملی از آموزش به طور کلی پشتیبانی می کند بدون محدود کردن جستجو فقط در کودکان ناشنوا، بهبود می یابد.</p>	<p>این مطالعه با پیروی از دستورالعمل های Kitchenham and Charters [27] برای انجام یک بررسی ادبیات سیستماتیک در مهندسی نرم افزار انجام شده است.</p>	<p>مرور سیستماتیک ۲۴ منبع اطلاعاتی</p>	<p>Leandro Flórez Sandra و Aristizábal Cano, and César Collazos</p>	<p>۲۰۱۷</p>	<p>استفاده از داستان سرایی برای حمایت از آموزش کودکان ناشنوا: یک مرور ادبیات سیستماتیک</p>
<p>مشترک نتایج مثبتی را در رشد سواد کودکان به طور کلی و به ویژه برای کودکان ناشنوا نشان</p>	<p>آزمون واژگان تصویری Peabody، چاپ چهارم و آزمون واژه ای</p>	<p>۱۰ مادر ناشنوا / کودک ناشنوا، با کودکان بین ۳ تا ۵ سال</p>	<p>Michele Berke</p>	<p>۲۰۱۳</p>	<p>خواندن کتاب با کودکان ناشنوا جوان: راهکارهایی برای میانجیگری بین زبان</p>

<p>داده است. با این حال، تکنیک های خواندن ممکن است بین این دو جمعیت متفاوت باشد. خانواده هایی که فرزند ناشنوا دارند، به ویژه آنهایی که والدین ناشنوا دارند، اغلب از ویژگی های بصری فرزندان خود استفاده می کنند تا نشانه های شنیداری در درجه اول. اعتقاد بر این است که این فنون پایه ای برای مهارتهای سوادآموزی کودکان ناشنوا است.</p>	<p>بیانگر یک کلمه استفاده شد.</p>				<p>اشاره آمریکایی و انگلیسی</p>
<p>نتایج نشان داد که حمایت والدین در هنگام مطالعه مشترک با کودکانشان باعث توسعه زبان آنها می شود.</p>	<p>کتابخوانی مشترک والدین و کودک (JBR) و تکنیک های تسهیل کننده زبان والدین (FLT) در دو گروه والدین و فرزندان خردسال آنها مورد بررسی قرار گرفت.</p>	<p>کودکان با شنوایی طبیعی NH؛ ۶۰ نفر و کودکان با کم شنوایی HL؛ ۴۵ نفر والدین و فرزندان کوچک آنها</p>	<p>Jean L. DesJardin, PhD, Emily R. Doll, BA, Carren J. Stika, PhD, Laurie S. Eisenberg, PhD, Karen J. Johnson, PhD, Dianne Hammes Ganguly, MA, Bethany G. Colson, MA, and Shirley C. Henning, MS</p>	<p>۲۰۱۴</p>	<p>حمایت والدین از توسعه زبان در هنگام مطالعه مشترک کتاب برای کودکان خردسال با کم شنوایی</p>

جدول شماره (۳): کتابهایی برای کودکان کم شنوا

نام کتاب	نویسنده	مترجم	انتشارات	خلاصه کتاب
بعضی از بچه ها ناشنوا هستند	-	گیتا موللی	انتشارات رشد فرهنگ	در دست چاپ

من خواهری دارم، خواهر من ناشنوا است	-	گیتا موللی	انتشارات رشد فرهنگ	در دست چاپ
داستان سمعک من	-	گیتا موللی	انتشارات رشد فرهنگ	در دست چاپ
اوتو خیلی از چیزها را می شنود	-	گیتا موللی	انتشارات رشد فرهنگ	در دست چاپ
اوتو دستگاه اف-ام می گیرد	-	گیتا موللی	انتشارات رشد فرهنگ	در دست چاپ
من یک سمعک استخوانی دارم	بنیاد شنوایی	گیتا موللی	موسسه آموزشی فرهنگی شهید	داستانی درباره استفاده از سمعک در کودکان
من باید عمل بشم و کاشت حلزون بگیرم	بنیاد شنوایی	گیتا موللی	موسسه آموزشی فرهنگی شهید	در این داستان مراحل و چگونگی کاشت بیان شده است
دختری ساکت با پرنده های شلوغ	احمد اکبرپور	-	انتشارات علمی و فرهنگی	حکایت دختری بنام گلنسا بازگو می شود که دختر کدخدا و دوست پرنده هاست
پسر و پروانه	فروزنده خداجو	-	سروش	علی کودک الکنی است که منزوی شده و با کسی بازی نمی کند.
لالو	یوسف قوجق	-	کانون پرورش فکری کودک و نوجوان	لالو یا مراد پسر کوچکی است که نمیتواند حرف بزند
مرد ناشنوا	پرویز امینی	-	کمیسیون ملی یونسکو، وزیر	داستان های آموزنده مثنوی مولوی
حلزون من گم شده	داوود امیریان	-	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان	داستان دختر بچه کم شنوایی است که با خانواده اش در خرمشهر زندگی می کرد
کر قهرمان	سی سی بل	شیدا رنجبر	انتشارات علمی و فرهنگی	زندگی نامه ای است تیزبین و شوخ طبع که هم از ناشنوا شدن می گوید و هم داستانی است فراموش شدنی
کاشت حلزون برای کودکان و خردسالان ناشنوا: آغاز شنیدن صداها	گیل داتا	گیتا موللی	دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی	-
با کودکان کم شنوایمان حرف بزنیم و آواز بخوانیم	گیتا موللی، امیرحسین حسینی پور	-	دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی	-
تنها کسی که می تواند زندگی فرزندان را تغییر دهد خود شما هستید	آیلا مانولسون	گیتا موللی	فرهنگ	-

کتابخوانی در کودکان با اختلالات گفتاری و جسمی شدید (SSPI)

تجارب اولیه مربوط به سواد در خواندن، نوشتن و رشد زبان کودکان با نیازهای ویژه تأثیر دارد. (۲۹) این تجربیات اولیه، که به عنوان پیش بینی کننده ای برای توسعه خواندن و نوشتن شناخته می‌شود، ممکن است شامل قرار گرفتن در معرض موارد مرتبط با چاپ مانند کتاب‌ها و سایر مواد خواندن و همچنین فرصت‌های تعامل خود به خودی در محیط‌های یادگیری باشد. (۳۰) مدت زمانی که برای گوش دادن به داستان‌ها و قرار گرفتن در معرض رفتارهای خواندن صرف می‌شود، فعالیت‌های سوادآموزی فوری است که ممکن است فرصت سوادآموزی کودک را فراهم کند. (۳۰) مشارکت در مطالعه کتاب داستان، ایجاد زمینه‌های معنی‌دار و شرکت در فعالیت‌ها نیز می‌تواند توسعه سواد را تقویت کند. (۳۱) با این حال، کودکان با اختلالات گفتاری و جسمی شدید (SSPI) اغلب در فرصت تعامل محدود هستند، که منجر به ناتوانی شدید در رشد تجارب سوادآموزی اولیه می‌شود. موانع جسمی مانند دشواری در ورق زدن یا مشکل برقراری ارتباط هنگام گفتن داستان، ممکن است مانع توانایی کودکان در دستیابی به مهارت‌های سطح سنی شود. (۳۱، ۳۲) تحقیقات نشان داد که فارغ از تولید گفتار یا سطح فکری، کودکان دارای معلولیت شدید در به دست آوردن مهارت‌های خواندن و نوشتن که به قرار گرفتن در معرض یک محیط یادگیری و مشارکت در آن بستگی دارند، دچار مشکل می‌شوند. (۳۲، ۲۹) تحقیقات نشان می‌دهد که قصه‌گویی تعاملی مبتنی بر رایانه باعث می‌شود که کودکان SSPI توانایی قابل توجهی در شناسایی کلمات مرتبط با داستان و رشد مهارت‌های سوادآموزی در بدست آورند.

کتابخوانی برای کودکان دارای اختلال اتیسم

اتیسم یکی از پنج اختلالی است که زیر مجموعه اختلالات رشدی فراگیر قرار می‌گیرد. دسته‌ای از اختلالات عصبی که با اختلالات شدید و فراگیر در چندین زمینه رشد مانند تعامل اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی مشخص می‌شود که اولین بار توسط لئوکا در سال ۱۹۴۳ توصیف شد. (۳۳) همان‌طور که گفته شد اختلال اتیسم یکی از اختلالات ساختاری مغز است که با کمبود مهارت‌های حرکتی و ارتباط کلامی همراه است. مطالعات زیادی درباره اثرگذاری روایت داستان‌های اجتماعی بر رشد مهارت‌های حرکتی و ارتباط کلامی در کودکان و حتی نوجوانان اتیسم صورت گرفته است. (۳۴) آموزش مهارت‌های اجتماعی به وسیله داستان‌های اجتماعی به طور قابل توجهی ارتباط کلامی کودکان و نوجوانان مبتلا به اختلال طیف اتیسم را افزایش می‌دهد. (۳۴) تحقیقات استفاده از روش قصه‌گویی رایانه‌ای در توسعه و رشد زبان در کودکان اتیسم را بسیار ضروری می‌داند، شواهد ادبیات نشان می‌دهد که استفاده از تکنیک قصه‌گویی رایانه‌ای، می‌تواند زبان را خصوصاً در مبتلایان به اتیسم رشد دهد. (۳۵) در تحقیقات متعددی نیز نشان داده شده است که روش‌های قصه‌گویی درون کلامی نیز برای کودکان اتیسم در رشد مهارت‌های کلامی موثر است. (۳۶)

جدول شماره (۴): قصه‌گویی و کودکان اتیسم

عنوان مقاله	سال	نویسنده	نمونه مورد مداخله	روش مداخله	نتیجه
بررسی اثر بخشی قصه خوانی بر تعاملات اجتماعی کودکان پسر مبتلا به اختلال اتیسم	۱۳۹۶	رقيه نصیری، دکتر الهه محمد اسماعیل، غزال امیری، مریم نصیری	همه دانش آموزان پسر مقطع ابتدایی مدارس دولتی و نیمه دولتی شهر کرج در سال ۱۳۹۴ بودند. در مجموع ۲۴ دانش آموز	تعاملات اجتماعی کودکان ASD بوسیله مقیاس الگاریتم رفتار فعلی ADI-R مورد اندازه گیری قرار گرفت.	نتایج بدست آمده قابلیت کاربرد قصه خوانی و ساختار آن در بهبود تعاملات اجتماعی کودکان ASD را نشان داد.
آموزش قصه‌گویی درون کلامی به کودکان اتیسم و سایر موارد تأخیر در زبان	۲۰۱۷	Daniel Carvalho de Matos, Pollianna Galvão	چهار کودک برزیلی (دو اتیسم و دو کودک با تأخیر در زبان).	رفتار کاربردی (ABA)	نتایج تاثیر مثبت قصه‌گویی درون کلامی در کودکان

اوتیسم و تاخیر زبانی نشان دادند.			Soares de Matos, Rosana Mendes Éleres de Figueiredo		
بر اساس یافته های این مطالعه، محققان توصیه می کنند که وزارت آموزش و پرورش، دانشکده های آموزش و پرورش و دانشگاه ها باید به آموزش معلمان و کارآموزان معلم در مورد استفاده از روش داستان نویسی رایانه ای در توسعه زبان بپردازند زیرا این امر در داشتن کودکان مبتلا به اوتیسم اهمیت دارد. نه تنها برای توسعه زبان بلکه به ایجاد توجه در کلاس کمک می کند که در طولانی مدت می تواند مهارت گوش دادن و رشد گفتار آنها را بهبود بخشد.	روش داستان نویسی رایانه ای و استفاده از پرسشنامه	نمونه این مطالعه ۶۰ معلم	L .T. Ugwuanyi, J. C. Ubah, M.I. Obatta, G.N. Adama, T. A. Adaka, J. Nwabueze, Afusat Ejide B., Mkpoikanke S. Otu	۲۰۱۸	استفاده از تکنیک گفتن داستان در توسعه زبان در کودکان مبتلا به اوتیسم در نیجریه: برداشت ها و چالش ها
آموزش مهارت های اجتماعی به کودکان اوتیسم ممکن است از طریق تقویت تلفیق حسی- حرکتی، خلاقیت و انگیزه پیشرفت و کاهش اضطراب مهارت های حرکتی	مقیاس رتبه بندی اوتیسم GARS، مقیاس بلوغ اجتماعی وینلند و داستان های اجتماعی بود.	کودکان اوتیسم از ۵ تا ۱۷ سال در شهر سیرجان در مارس ۲۰۱۷- مارس ۲۰۱۸ بود که از بین آنها ۱۶ نفر با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی در دسترس و بر	Farzaneh Manzari- Tavakoli, Seyed Ebrahim Hosseini, Leyla Karimi	۲۰۱۸	تأثیر روایت داستان اجتماعی بر مهارت های حرکتی و ارتباط کلامی در کودکان و نوجوانان (۱۷-۵ ساله) با اختلال شدید طیف اوتیسم

و ارتباطات کلامی را در بین آنها بهبود بخشد.		اساس شرایط ورود به مطالعه انتخاب شدند			
-	سیستم بر اساس جدول-داستان تهیه شده توسط IRST- itc ، با هدف حمایت از گروهی از کودکان در فعالیت قصه گویی طراحی شده است. این سیستم بر اساس یک دستگاه قابل لمس چند کاربره منحصر به فرد (MERL Diamond Touch) با هدف اجرای همکاری بین کاربران طراحی شده است	ده کودک ۶ تا ۱۴ ساله با HFA	E. Gal, D. Goren-Bar, E. Gazit, N. Bauminger, A. Cappelletti, F. Pianesi O. Stock, M. Zancanaro, and P.L. Weiss	۲۰۰۵	تقویت ارتباطات اجتماعی از طریق داستان سرایی در میان کودکان دارای اوتیسم با عملکرد بالا

کتاب خوانی برای کودکان نابینا و کم بینا

ما در دنیایی زندگی می‌کنیم که نیاز به دیدن و بینایی دارد و افراد کم بینا راهی منحصر به فرد در شناخت آنچه در اطرافشان است، دارند. استفاده از کتاب خوانی مشترک و مشارکت والدین در آن برای کودکان نابینا از اهمیت زیادی برخوردار است. (۳۷) ابزارهای دیجیتال نیز در توسعه سواد کودکان نابینا بسیار تاثیرگذار هستند. (۳۸) یافته‌ها نشان داد مطالعه هم‌زمان یک فعالیت آموزشی کاملاً یک طرفه نیست - بلکه یک فرایند صمیمی و اجتماعی برای ایجاد دسترسی مشترک به ادبیات و سواد است، بر اهمیت نگه داشتن هر دو کودک و والدین آنها در مدار تأکید می‌کند. در مطالعه دیگر نشان می‌دهد که استفاده از کتاب‌های لمسی سه بعدی نقش بسیاری در افزایش مهارت‌های خودیاری در کودکان نابینا دارد. (۳۹) کتاب لمسی با تکیه بر تحریک حس لامسه و استفاده از تنوع جنس و بافت روی آن برای کودکان نابینا، کم بینا و سایر معلولیت‌های دیگر پیش بینی شده است. در این‌گونه کتاب‌ها کودک با لمس عناصر موجود در کتاب، حجم، اندازه، شکل و جنس را نیز می‌شناسد، کتاب‌های لمسی دارای تصاویر برجسته است و روش‌ها و مواد لازم برای ساخت این کتاب‌ها بسیار متنوع هستند.

استفاده از نرم افزارهای دیجیتالی به همراه روایت‌های صوتی تعاملی نقش بسیار زیادی در افزایش سواد کودکان نابینا دارد و جایگزین بسیار خوبی برای کتاب‌های چاپی با خطوط بریل هستند و علاوه بر آن باعث افزایش خلاقیت در کودکان نابینا و کم بینا خواهد شد.

جدول شماره (۵): قصه گویی برای کودکان نابینا

عنوان مقاله	سال	نویسنده	نمونه مورد مداخله	روش مورد مداخله	نتیجه
"این روشی است که افراد بینا انجام می دهند": آنچه والدین نابینا می توانند به طراحان فناوری در مورد مطالعه همزمان با کودکان آموزش دهند	۲۰۱۹	Stacy M. Branham Kevin M. Storer	نیمی از کودکان زیر هشت سال	استفاده از فیس بوک و خواندن مشترک با والدین کودکان نابینا	خواندن مشترک و تعاملی بر افزایش سواد کودکان نابینا تاثیر زیادی دارد.
روشهای آموزشی ارتقا سلامت دهان و دندان دانش آموزان نابینا با استفاده از کتاب لمسی سه بعدی	۲۰۲۰	Cristina Silva Ribeiro de Souza, Lisânia Cardoso Tederixe, Nuccia Nicole Theodoro de Cicco ³ , Helena Carla Castro, Neuza Rejane Wille Lima	۳ دانش آموز نابینای مادرزاد بین ۵ تا ۸ سال دو دختر و یک پسر	استفاده از یک کتاب لمسی سه بعدی	بررسی انجام شده تاثیر مثبت استفاده از کتابهای لمسی سه بعدی را در افزایش سلامت کودکان بیان می کند.
AudioStoryTeller: اجرای مهارت های خواندن کودکان نابینا	۲۰۰۷	Jaime Sánchez and Iván Galáz	-	برنامه های مختلف تلفن همراه و کتابهای الکترونیکی	نرم افزارهای مختلف تلفن همراه جایگزین مناسب برای کتابهای بریل است و مهارت های خواندن کودکان نابینا را بالا می برد.

قصه گویی دیجیتال

قصه گویی دیجیتال به نوعی روایت از انواع مداخله ویدئویی اشاره دارد که در آن فرد قادر است از طریق خلق یک داستان کوتاه با استفاده از ابزار دیجیتال یک تجربه، ایده و یا احساس مهم در زندگی را ضبط و به اشتراک بگذارد (۴۰). مداخلات قصه گویی دیجیتال از رسانه های دیجیتال مانند صدا (روایت صوتی و موسیقی)، تصاویر و متن ها در قصه گویی برای ترویج گفتگوی های متقابل درون فردی و بین فردی و تغییر رفتار مثبت سلامت استفاده می کنند. (۴۱) مداخلات قصه گویی دیجیتال به عنوان مداخلات مبتنی بر روایت توصیف می شوند و در تحقیقات بالینی، آموزشی، صنعتی و در مراقبت های بهداشتی برای ارتقاء سلامت و رفاه و پیشرفت حرفه ای و یادگیری و پرورش استفاده می شوند. (۴۲)

قصه گویی چندحسی

طبق گفته های ماتوس، روچا، کبرال و بسی (۲۰۱۵) تکنیک های قصه گویی چندحسی، داستان هایی هستند که با محرک (صوتی، تصویری، لمسی و بو) همراه هستند برای کسانی که مشکلات ذهنی و هوشی دارند به دلیل محدودیت های شناختی این روش در شکل دهی و ایجاد نوآوری مفید شناخته می شود و یک راه حل آموزشی موثر برای ایجاد انگیزه در دانش آموزان دارای

ناتوانی یادگیری است، در نتیجه در ارائه‌های فرآیندهای یادگیری موثر است. قصه‌گویی چندحسی روشی است که در عین استفاده از حس‌های گوناگون دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، از قصه‌گویی استفاده می‌شود.

در تحقیقی به منظور بهبود مهارت‌های گفتاری دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، با ذکر کلماتی، که با استفاده از روش قصه‌گویی چندحسی انجام شده است. این پژوهش بر سه هدف متمرکز بود (بهبود گفتار دانش‌آموزان با نیازهای ویژه از طریق تلفظ کلمات گفته شده، افزایش واژگان و استفاده از انواع حس در کمک به بهبود مهارت‌های گفتاری دانش‌آموزان با نیازهای ویژه) که نتایج نشان داد که مهارت‌های گفتاری در استفاده از این نوع قصه‌گویی (چندحسی) افزایش یافته است. (۴۳)

اوون، متز و هاس (۲۰۰۷) معتقدند که مشکلات گفتاری ناشی از فاکتورهای رشد مغز، مهارت‌های شناختی، مشکلات توجه، مشکلات شنوایی و مشکلات حافظه طولانی مدت است. مشکلات گفتاری اغلب ارتباط تنگاتنگی با مشکلات بیانگر زبان دارند در نتیجه، معلمان برای تقویت مهارت‌های گفتاری دانش‌آموزان با نیازهای ویژه خود از روش قصه‌گویی چندحسی استفاده می‌نمایند. قصه‌گویی چندحسی، استفاده از زبان کلامی را ترویج می‌دهد و دانش‌آموزان را از طریق استفاده از وسایل کمک‌آموزشی جالب مانند فعالیت‌های شبیه‌سازی مبتنی بر داستان با استفاده از اشیاء واحد و کتاب‌های داستان چندحسی جذب می‌کند. علاوه بر این، تجربیات حسی کودکان با نیازهای ویژه را می‌توان به طور کامل توسط معلم مورد استفاده قرار داد تا محرکی برای تشویق دانش‌آموزان به صحبت کردن باشد و همچنین تجربیات حسی دانش‌آموزان با نیاز ویژه باید از یک حس یا حس اصلی برای تعامل با اشیاء، افراد، مکان و رویدادها استفاده کنند. در اجرای روش قصه‌گویی چندحسی خلاقیت معلمان برای ایجاد تنوع در فعالیت‌ها و ارائه داستان‌ها بر اساس توانایی دانش‌آموزان بر اثربخشی این روش بسیار اثرگذار است. (۴۳)

در اجرای روش قصه‌گویی چندحسی به فضای بازی احتیاج است، در دامنه اجرای روش قصه‌گویی چندحسی، انعطاف پذیری بیشتری در کمک به بهبود مهارت‌های گفتاری دانش‌آموزان دیده می‌شود. در این راستا، خلاقیت معلمان برای ایجاد تنوع در فعالیت‌های خود و ارائه داستان‌های خود به شیوه‌ای خلاقانه و مناسب‌تر به میزان توانایی دانش‌آموزان در افزایش اثربخشی این روش ضروری است. (۴۴)

برنامه‌ها و نرم افزارهای قصه‌گویی

✓ برنامه والد-کودک فرانک، برگرفته از چندین برنامه مداخله‌ای موفق بین‌المللی است که اکنون به طور گسترده‌ای در استرالیا، کانادا و برخی کشورهای دیگر اجرا می‌شود. اساس آن، برنامه‌ای با عنوان برنامه والد-کودک مامان غازه (PCMG) است که برای والدین با کودک ناشنوا استفاده می‌شود. برنامه فرانک از روش کاملاً شفاهی برای بهبود مهارت‌های زبانی کودکان و در عین حال از برنامه‌های شاد برای بهبود وضعیت روانشناختی و افزایش دلبستگی مادران استفاده می‌کند. هدف اولیه از طراحی این برنامه حمایت از خانواده‌های بی‌بضاعت و آسیب‌پذیر و فرزندانشان بود. اساس این برنامه ایجاد برنامه‌ای گروهی برای والدین و کودکان در یک محیط شاد و مفرح است که در آن از تاثیر فوق‌العاده شعرها و لالایی‌های کودکان و داستان‌های جذاب استفاده و به صورت هفتگی اجرا می‌شود. (۴۵)

✓ آریستی زابل و همکارانش (۲۰۱۹) یک برنامه داستان‌سرایی تعاملی با یک سری کارت‌های سیاه و سفید که تصاویری بر روی آن قرار داشت طراحی کردند. این تصاویر داستانی درباره یک بچه و یک موجود عجیب بود اما ترتیب ماجرای داستان برعهده دانش‌آموز بود که درباره آن تصمیم بگیرد و پس از آن دانش‌آموزان داستان را به زبان اشاره برای دانش‌آموزان ناشنوا دیگر تعریف می‌کردند و آن‌ها نیز پیشنهادهای به دانش‌آموز می‌دادند و بین آنها تعامل ایجاد می‌شد. این محققان کارت‌ها را در رنگ‌ها، شکل‌ها و طرح‌های دیگری به دانش‌آموزان ارائه دادند و نتایج بسیار خوبی گرفتند و بعد از آن این کارت‌ها را به صورت نرم افزار ایجاد کرده و ارائه کردند. محققان گزارش دادند که وقتی فناوری بخشی از فعالیت است، انگیزه کودکان افزایش می‌یابد. این فناوری به آنها امکان می‌داد رنگ‌ها و سوت‌های اضافی مانند زمانی که بچه‌ها برای چیدمان کارت‌ها وقت می‌گذاشتند را در خود داشته باشند. آن‌ها همچنین به بچه‌ها جوایزی را به صورت غنائم مجازی اهدا کردند. (۴۶)

- ✓ Sign Bright: یک برنامه داستان سرایی برای اتصال کودکان ناشنوا و والدین شنوایی. کودکان و والدین می‌توانند از کسب یک زبان مشترک، برای حمایت از رشد صحیح کودک و تقویت روابط مشترک بین فردی بهره‌مند شوند. ما اطمینان داریم که این برنامه با بهبود ارتباط، ارتباطات و رشد بین فردی بین والدین و کودک نتایج موفقیت آمیزی به همراه خواهد داشت.
- ✓ روش‌های قصه‌گویی درون کلامی نیز برای کودکان اوتیسم در رشد مهارت‌های کلامی موثر است. (۳۶) توصیفی از اولین نمونه یک سیستم برای قصه‌گویی کودکان اوتیسم عملکرد بالا نیز در پژوهشی بررسی شد که این سیستم مبتنی بر جدول-داستان تهیه شده توسط RST-ITC با هدف حمایت از گروهی از کودکان در فعالیت قصه‌گویی طراحی شده است. این سیستم بر اساس یک دستگاه قابل لمس چندکاره منحصر به فرد با هدف اعمال همکاری بین کاربران طراحی شده است. دستورالعمل‌ها ساده شده است تا به کودکان مبتلا به ناتوانی ارتباطی امکان یادگیری و استفاده از جدول داستان را بدهد و اولین نتایج آزمایش‌ها دلگرم کننده بوده است. (۳۳)
- ✓ استفاده از نرم افزارهای دیجیتالی به همراه روایت‌های صوتی تعاملی که در آن کودکان نابینا قادر خواهند بود با استفاده از صوت دیگر نیازی به کتاب‌های چاپی نخواهد بود و دستیابی به موفقیت‌های بیشتری را در پی خواهد داشت.
- ✓ فناوری کمکی (AT) و رایانه‌ها می‌توانند در کاهش برخی از موانع جسمی کمک کرده و استقلال کودکان مبتلا به SSPI را در طی فعالیت‌های یادگیری و قصه‌گویی تقویت کنند. (۳۱،۴۷) تحقیقات نشان می‌دهد که قصه‌گویی تعاملی مبتنی بر رایانه باعث می‌شود که کودکان SSPI توانایی قابل توجهی در شناسایی کلمات مرتبط با داستان و رشد مهارت‌های سوادآموزی در بدست آورند.

تکنیک‌های کتاب‌خوانی برای والدین:

۱. روزی حداقل ده دقیقه کاملاً شاد را به کتاب‌خوانی با صدای بلند برای کودکان اختصاص دهید.
۲. روزی حداقل سه داستان برای کودکان بخوانید، حتی می‌توانید همان قصه را سه بار برایش تکرار کنید.
۳. داستان را بلند و با حرکات و ادا و اطوار بخوانید. به صدای خودتان گوش دهید و یکنواخت و سرد و خسته کننده نباشید. بخشی را آرام بخوانید بعد صدایتان را بلند کنید، کارهای خنده دار انجام دهید و خیلی بخندید.
۴. داستان‌گویی را خیلی شاد و مفرح انجام دهید و از آن لذت ببرید، هم خودتان و هم شنوندگان را به وجد درآورید.
۵. داستان‌هایی را که کودکان خیلی دوست دارند انتخاب کنید و آنها را بارها و بارها برایشان بخوانید و لحن خود را برای هر داستان هر بار همان‌طور حفظ کنید و درست با همان حالات هر صفحه آن را برایشان بخوانید.
۶. بگذارید کودکان خیلی صحبت بشنوند، دائم در مورد همه تصاویر و هر چیز دیگری که در ارتباط با کتاب است، صحبت کنید و توضیح دهید. شعرهای قدیمی را که بلد هستید بخوانید، ترانه‌های کودکان را خیلی شاد برایشان بخوانید و حرکاتش را برایشان درآورید، دست بزنید، با یکدیگر بازی کنید، بالا و پایین بپرید.
۷. برای کودکان خردسال تر دنبال ترانه‌های تکراری و کودکانه یا بخش‌هایی از کتاب باشید که به صورت شعر است و آنها را دائم تکرار کنید. برای این گروه داستان‌ها و کتاب‌ها باید خیلی کوتاه و مختصر باشند.
۸. بازی‌هایی را در مورد چیزهایی که در صفحات کتاب می‌بینید انجام دهید. مثلاً بگذارید کودکان شعرها را بخوانند یا قسمت آخر هر شعر را تکرار کند. حرف اول نام خودتان و کودک را پیدا کنید و در موردش شعر بخوانید، اما بیاد داشته باشید آموزش رسمی در کار نیست همه چیز فقط یک بازی شاد است.
۹. هرگز و هیچگاه خواندن را به کودک آموزش ندهید یا کتاب‌خوانی را موضوعی جدی و آموزشی نکنید.
۱۰. هر روز کتابی را با صدای بلند بخوانید، این کار را فقط برای لذت بردن از فرزندتان و در کنار او به سر بردن انجام دهید نه بخاطر اینکه برایش خوب است.
۱۱. زمان قصه‌گویی خود را طوری تنظیم کنید که در مواقعی باشد که صدای زمینه محیط در حداقل ممکن است.

جدول شماره(۶): کتاب های دارای شخصیت با نیازهای ویژه

نام کتاب	نویسنده	مترجم	انتشارات	خلاصه کتاب
به من نگو استثنایی	پت توماس	پیوند مهین دوست	دارکوب	نویسنده با طرح سوالاتی ذهن مخاطب را به توانایی های کودکان با نیازهای ویژه جلب نموده و نشان داده است که چگونه این کودکان با وجود مشکلاتشان می توانند زندگی شاد و طبیعی داشته باشند....
همینه که هست	ربه کا الیوت	شیرین محمدزاده	دارکوب	این کتاب داستان خواهر و برادری را روایت می کند که با وجود معلولیت جسمی - حرکتی دختر داستان ارتباط عاطفی عمیقی بین آنها برقرار است....
ما هشت پا را قرمز می کنیم	استفانی بودن	احمد رضایی	دارکوب	داستان دختری به نام اما را روایت می کند که در انتظار تولد برادرش است . برادری که با نشانگان داون بدنیا می آید....
خرگوشی با دماغ قرمز	هلمه هاینه	امیرفرهنگ نعمتی	دارکوب	داستان خرگوشی با دماغ قرمز و گوش آبی را روایت می کند و به ما نشان می دهد تفاوتها می تواند گاهی امتیاز و توانمندی های ویژه را به همراه داشته باشد....
گاهی	ربه کا الیوت	شیرین محمد زاده	دارکوب	ماجراهای دختری با مشکل جسمی- حرکتی که در آن توبی برادر دخترک ماجراهای بردن خواهرش به بیمارستان را به شکلی طنزگونه بیان می کند....
دوست من ایزابل	الیزا ولوسون	پیوند مهین دوست	دارکوب	داستان دو دوست را روایت می کند که یکی از آنها دارای نشانگان داون است و....
من لارا هستم	فلورانس کادیه	امیرفرهنگ نعمتی	دارکوب	داستان درباره دختری است با نشانگان داون که به مدرسه عادی می رود و ...
شاهزاده عجیب	زیلکه اشنی	امیرفرهنگ نعمتی	دارکوب	این کتاب مناسب بالای ۳ سال است و درباره کودکان نشانگان داون و اختلالات رشدی است..
دو پرنده، دو بال	میشل براد	افسانه شعبان نژاد	نگارینه	این کتاب درباره دو پرنده است که یکی از آنها با یک بال بدنیا آمده است و
کودکی هلن کلر(دخترشجاع)	آن بنجامین	گیتا موللی	جوانه رشد	دختر نابینا و ناشنوایی که شخصیت بزرگی شد ...
سری کتابهای کودکان استثنایی: مشکلات بینایی	گیتا موللی	-	راز نهان	مشکلات بینایی در کودکان نابینا و کم بینا را معرفی می کند.
سری کتابهای کودکان استثنایی: مشکلات رفتاری- اتیسم	گیتا موللی	-	رازنهان	مشکلات رفتاری و کودکان اتیسم را معرفی می کند.

مشکلات حرکتی و ویلچر را در کودکان با معلولیت حرکتی معرفی می کند.	راز نهران	-	گیتا موللی	سری کتابهای کودکان استثنایی: مشکلات حرکتی - ویلچر
مشکلات حرکتی و بریس های پا را معرفی می کند.	راز نهران	-	گیتا موللی	سری کتابهای کودکان استثنایی: مشکلات حرکتی-بریس

نتیجه گیری

با توجه به مطالعات انجام شده و مرور مقالات خارجی و داخلی قشر نسبتاً زیادی از جهان را کودکان با نیازهای ویژه تشکیل می دهند که این کودکان نیز مانند بسیاری از کودکان عادی نیاز به امکانات آموزشی، تفریحی، بهداشتی دارند در کشور ما ایران متأسفانه هنوز پذیرش این کودکان در جامعه سخت و غیرقابل پذیرش است و به دلیل دید منفی که نسبت به کودکان با نیازهای ویژه و خانواده های آنها وجود دارند این کودکان در انزوا قرار گرفته اند و بسیاری از ارتباطات اجتماعی آنها مختل شده است. یکی از روش های تاثیرگذار در فراهم کردن فرصتی برای ورود این کودکان به اجتماع و حمایت از آنها کتابخوانی و خصوصاً قصه گویی برای این کودکان است. انواع شیوه های قصه گویی از جمله قصه گویی دیجیتالی، تعاملی، گفت و گویی وجود دارد، که تحقیقات و مقاله های زیادی از تاثیر مثبت آن بر طیف و انواع کودکان با نیازهای ویژه گفته اند. لازم به ذکر است هرچه کودکان زودتر با مقوله کتابخوانی و قصه گویی آشنا شوند و در معرض آن قرار گیرند تاثیر بیشتری در جهت رشد اجتماعی، رشد گفتار و زبان، رشد مهارت های شنیداری و افزایش اعتماد به نفس در کودکان با نیازهای دیگر خواهد شد و این کودکان یاد خواهند گرفت که چطور با محیط بیرونی و اجتماعی خود به تعامل بپردازند و نیازهای خود را رفع کنند و به پیشرفت برسند. با توجه به اینکه جهان درحال پیشرفت است قصه ها رو به قصه گویی و کتابخوانی دیجیتالی آورده است و بسیاری از این برنامه ها جای برنامه های سنتی و استفاده از کتاب های خطی را گرفته است و به صورت برنامه ها و نرم افزارهای تعاملی و روایت های صوتی و دیجیتالی در آمده است. در این راستا بسیاری از خانواده ها از همان دوران اولیه کتابخوانی و قصه گویی را با کودکان خود شروع کرده اند و به نتایج بسیار خوبی هم رسیده اند اما بعضی از خانواده ها به دلیل مسائل اقتصادی، خانوادگی و فرهنگ اشتباهی که در آن زندگی می کنند، کودکان خود را پنهان کرده و همه امکانات را از آنها دریغ کرده اند و برخی به دلیل عدم توانایی مالی برای خریدن کتاب و نداشتن ارتباط مناسب با کودکان شان از این فرصت بسیار مناسب دور مانده اند. در حال حاضر به دلیل پیشرفت فناوری و دیجیتالی باید در این زمینه به خانواده ها آموزش داده شود تا بتوانند به بهترین صورت از قصه گویی و کتابخوانی دیجیتالی بهره مند شوند و متأسفانه در برخی خانواده ها دسترسی به منابع دیجیتالی و فناوری وجود ندارد و مشکلاتی را برای کودکانشان بوجود آورده است.

محققان زیادی در این راستا کار کرده اند و همچنان تحقیقاتی در این زمینه در حال بررسی تاثیر کتابخوانی و قصه گویی در کودکان با نیازهای ویژه هستند امید است در آینده بیشتر خانواده ها با این شیوه آشنا شوند و کودکان شان را در پیشرفت حوزه های مختلف اجتماعی، تحصیلی، ارتباطی یاری رسانند.

منابع و مراجع

- [1] Berke, M. (2013). Reading books with young deaf children: Strategies for mediating between American Sign Language and English. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(3), 299-311.
- [2] Bus, A. G., Belsky, J., van Ijzendoorn, M. H., & Crnic, K. (1997). Attachment and bookreading patterns: A study of mothers, fathers, and their toddlers. *Early childhood research quarterly*, 12(1), 81-98.
- [3] Friedberg, R. D. & Wilt, L. H. (2010). Metaphors and Stories in Cognitive Behavioral Therapy with Children. *Journal Rat-Emo Cognitive-Behavior Therapy*, 28, 100-113.
- [4] Asgharinehkah M. Educational and restorative applications of indigenous games in education and upbringing and children with special needs. *J Except Educ* 2009;3(6):3-15. [Full Text in Persian].
- [5] Jafari Mofad Taheri, M. M. (2008). The effect of storytelling on social skills training in 6 year old boys of Kashan (2007-2008) [Unpublished Master's thesis]. Tehran: Allameh Tabatabai University [In Persian].
- [6] Gormley, S., & Ruhl, K. L. (2005). Dialogic shared storybook reading: An instructional technique for use with young students in inclusive settings. *Reading & Writing Quarterly*, 21(3), 307-313.
- [7] Whitehurst, G. J., Falco, F. L., Lonigan, C., Fischel, J. E., DeBaryshe, B. D., & Valdez-Menchaca, M. C., et al. (1988). Accelerating language development through picturebookreading. *Developmental Psychology*, 24, 552-558.
- [8] Mol, S. E., Bus, A. G., De Jong, M. T., & Smeets, D. J. H. (2008). Added value of parent-child dialogic book readings: A meta-analysis. *Early Education and Development*, 19, 7-26. doi:10.1080/10409280701838603
- [9] Colombo J. Joint book reading in the second year and vocabulary outcomes. *Journal of Research in Childhood Education*. 2007; 33:1-15.
- [10] Karrass J, Braungart-Rieker JM. Effects of shared parent-infant book reading on early language acquisition. *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2007; 26:133-148.
- [11] Law. J. & Ghesquiere, P (2017). Early development and predictors of morphological awareness: Disentangling the impact of decoding skills and phonological Awareness. *Research in Developmental Disabilities*, 67.47-59.
- [12] Mobinizade, M. (2018). What Are Dyslexia and Its Effects on Teaching Language Skills? *Theory and Practice in Language Studies*, 8(2), 218-225. (Persian).
- [13] Nemati, P. Soleimani, Z. Moradi, A. & Jalai Shohreh, A. (2004). Comparison of some linguistic features of dyslexic Persian and 6-year-old children with normal children. *Modern Rehabilitation*, 4, 46-40. (Persian).
- [14] Tabrizi, M. Tabrizi, A. & Tabrizi, N. (2016). *Treatment of Reading Disorders*, Tehran: AfraPublications, 17th Edition. (Persian).
- [15] Lucarevski, R (2016). The role of storytelling in language learning: A literature review. *Working Papers of the Linguistics Circle of the University of Victoria*, 26(1), 24-44.
- [16] Correa, J. E., González, O. B., & Weber, M. S. (1991). Story telling in families with children: a therapeutic approach to learning problems. *Contemporary Family Therapy*, 13(1), 33-59.
- [17] Ghaderi, F., Yarahmadi, Y., & Ghavami, B. (2017). The effectiveness of storytelling on improving auditory memory of students with reading disabilities in Marivan City, Iran. *International Journal of Pediatrics*, 5(8), 5515-5524.
- [18] Haven, K.F. & Ducey, M. (2007). *Crash course in storytelling*. V.388. Greenwood Publishing Group.
- [19] Sadock BJ, Sadock VA, Ruiz P, Kaplan S. Kaplan and Sadock's Synopsis of psychiatry: Behavioral sciences/clinical psychiatry. Philadelphia, PA: Lippincott Williams and Wilkins; 2014.
- [20] Fabiano GA, Pelham WE, Coles EK, Gnagy EM, Chronis-Tuscano A, O'Connor BC. A meta-analysis of behavioral treatments for attention deficit/ hyperactivity disorder. *Clin Psychol Rev* 2009; 29(2):129-40. PubMed.

- [22] Wonn J, Hoyun M, Han, DH Hyunson J, MiKim S, Bae S. The effects of narrative therapy for children with attention deficit hyperactivity disorder. *J Korean Neuropsychiatr Assoc* 2015; 54(1):119-26. Link.
- [23] Radbakhsh, N. Mohammadi Far, M. & Kianersi, F. (2013). The Effectiveness of Play and Storytelling on Increasing Creativity and Its Components in Students. *Journal of Innovation and Creativity in the Humanities*, 2 (4), 177-195.
- [24] Fox Eades, J-M. (2016). Classroom Tales: Using Story telling to Build Emotional Social and Academic Skills across the Primary Curriculum...?? .11-18.
- [25] Thomas, T., Killick, S. (2007). Telling Tales: Story telling and Emotional Literacy...?? . 3-8.
- [26] DesJardin, J. L., Doll, E. R., Stika, C. J., Eisenberg, L. S., Johnson, K. J., Ganguly, D. H., ... & Henning, S. C. (2014). Parental support for language development during joint book reading for young children with hearing loss. *Communication disorders quarterly*, 35(3), 167-181.
- [27] Cruz I, Quittner AL, Marker C, DesJardin JL. Identification of effective strategies to promote language in deaf children with cochlear implants. *Child Development*. 2013; 84:543–559.10.1111/j.1467-8624.2012.01863.x [PubMed: 23002910]
- [28] Fung, P. C., Chow, B. W. Y., & McBride-Chang, C. (2005). The impact of a dialogic reading program on deaf and hard-of-hearing kindergarten and early primary school-aged students in Hong Kong. *Journal of deaf studies and deaf education*, 10(1), 82-95.
- [29] Dirks, E. & Wauters, L. (2015). Enhancing emergent literacy in preschool deaf and hard-of-hearing children through interactive reading. In Knoors, H., and Marschark, M. (Ed.), *Educating deaf learners: Creating a global evidence base* (pp. 415-441) Oxford University Press.
- [30] Light, J., Binger, C., and Kelford Smith, A. (1994). Story reading interactions between preschoolers who use AAC and their mothers. *Augment. Altern. Commun.* 10: 255–268.
- [31] Kelly, A. 1997. Social skills training for adolescents with a learning disability, in *Children with learning difficulties: a collaborative approach to their education and management* edited by M Fawcus. London: Whurr Publishers:130-144.
- [32] Pierce, P. L., and McWilliam, P. L. (1993). Emerging literacy and children with severe speech and physical impairments (SSPI): Issues and possible interventions. *Top. Lang. Disord.* 13:47–57.
- [33] Koppenhaver, D. A., and Yoder, D. E. (1993). Classroom literacy instruction for children with severe speech and physical disabilities (SSPI): What is and what might be. *Top. Lang. Disord.* 13: 1–15.
- [34] Miguel, C. F., Petursdottir, A. I., & Carr, J. E. (2005). The Effects of Multiple-Tact and Receptive-Discrimination Instruction on the Acquisition of Intraverbal Behavior. *The Analysis of Verbal Behavior*, 21, 27-41.
- [35] Manzari-Tavakoli, F., Hosseini, S. E., & Karimi, L. (2018). The Effect of Social Story Telling on Motor Skills and Verbal Communication among the Children and Adolescents (5-17 Years Old) with Severe Autism Spectrum Disorder. *Report of Health Care*, 4(2), 28-37.
- [36] Ugwuanyi, L. T., Ubah, J. C., Obatta, M. I., Adama, G. N., Adaka, T. A., Nwabueze, J., ... & Otu, M. S. (2018). Using Story telling Technique in Developing Language in Children with Autism in Nigeria: Perceptions and challenges. *International Journal of Applied Engineering Research*, 13(21), 15343-15350.
- [37] Matos, D. C., de Matos, P. G. S., & de Figueiredo, R. M. É. (2017). Teaching intraverbal storytelling to children with autism and other cases of language delays. *Psychology*, 8(06), 798.
- [38] James Fogarty, Laura Dabbish, David Steck, and Jack Mostow. 2001. Mining a database of reading mistakes: For what should an automated Reading Tutor listen. *Artificial intelligence in education: AI-ED in the wired and wireless future*: 422–433.
- [39] Shirley Grimshaw, Naomi Dungworth, Cliff McKnight, and Anne Morris. 2007. Electronic books: Children's reading and comprehension. *British Journal of Educational Technology* 38, 4: 583–599.

- [40] Souza, C. S. R. (2019). Three-Dimensional Tactile Book of Home Itinerance for Teaching Blind Children: A Playing Way in Health Promotion. Master Dissertation, Niterói:Fluminense Federal University.
- [41] Center for Digital Storytelling. (2019). Storycenter: Listen deeply ... tell stories. Retrieved from <http://www.storycenter.org/>. Accessed November 4, 2019.
- [42] Chan, C. (2019). Using digital storytelling to facilitate critical thinking disposition in youth civicengagement: A randomized control trial. *Children and Youth Services Review*, 107, 104522.
- [43] Ofoegbu, T. O., Asogwa, U. D., Eseadi, C., Ogbonna, C. S., Eskay, M., Obiyo, N. O., ... & Ogbuabor, S. E. (2020). Effect of Rational Digital Storytelling Intervention on Depression Among Adolescent-Athletes with Special Educational Needs. *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 1-21.
- [44] Hisam, Nurul Ain binti Badrul (2020). To Improve Speaking Skill Of Students With Special Needs By Mentioning TheWords Heard Using Multisensory Storytelling Social Sciences, Education and Humanities (GCSSEH), Volume , 2020International Conference on Special Education In South East Asia Region.
- [45] Robert E. Owen, Dale Evan Metz & Adelaide Haas. (2007). *Introduction to Communication Disorders : ALifespan Perspective*. New York: Pearson.
- [46] Koohi, R., Sajedi, F., Movallali, G., Dann, M., & Soltani, P. (2016). Faranak Parent-Child Mother Goose Program: Impact on Mother-Child Relationship for Mothers of Preschool Hearing Impaired Children. *Iranian Rehabilitation Journal*, 14(4), 201-210.
- [47] Leandro Flórez-Aristizábal, Sandra Cano, César A. CollazoFernando Benavide, Fernando Moreira, Habib M. Fardoun. Digital transformation to support literacy teaching to deafChildren: From storytelling to digital interactive storytelling. *Telematics and Informatics* 38(2019) ,87-99.
- [48] Steelman, J.D., Pierce,P. L., andKoppenhaver,D.A. (1993).The role of computers in promoting literacy in children with severe speech and physical impairments (SSPI).*Top. Lang. Disord.*13: 76-88.